

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Оксана ТОНЧА

2024 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації
доцента кафедри землевпорядного проектування

Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата економічних, доцента **ЧУМАЧЕНКА Олександра Миколайовича**
на тему: «**Теоретичні засади оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн
в економічному та екологічному вимірах**»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
з наукової спеціальності 08.00.06 «Економіка природокористування
та охорони навколишнього середовища»

Призначенні рішенням Вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 28 лютого 2024 року) рецензенти, а саме: **КАРПУК Анатолій Іванович**, директор Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», доктор економічних наук, професор; **ГОЛЯН Василь Анатолійович**, провідний науковий співробітник Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», доктор економічних наук, професор; **НОВАКОВСЬКА Ірина Олексіївна**, професор кафедри земельного кадастру, доктор економічних наук, доцент, член-кореспондент НААН, розглянувши докторську дисертацію Чумаченка Олександра Миколайовича на тему: «Теоретичні засади оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах» (тему дисертації затверджено (протокол № 8 від 28 лютого 2024 року) рішенням Вченої ради Національного університету біоресурсів і природокористування України), наукові публікації, в яких висвітлено основні наукові результати, а також за результатами фахового семінару наукової ради факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України від 23 квітня 2024 року (протокол № 4), ухвалили:

1. Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах проблеми землекористування та оцінки земельно-ресурсного потенціалу набувають особливого значення. Земельні ресурси є основою економічного зростання та сталого розвитку країн. Європейські держави, характеризуючись різноманітністю кліматичних, географічних, економічних та політичних умов, демонструють значні відмінності у підходах до використання земельних ресурсів. Відповідно, з'являється необхідність розроблення теоретичних засад оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах. Дослідження теоретичних засад оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн стає важливим кроком до розроблення ефективних методів оптимального використання та регулювання земельних ресурсів. Оцінка земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах може стати базою для формування національних та регіональних стратегій управління землекористуванням, що відповідатимуть принципам сталого розвитку та забезпечують збалансоване використання природних ресурсів. Формуючи наукові підходи до визначення земельно-ресурсного потенціалу, а також методи його оцінки в контексті сучасних економічних

та екологічних вимог, необхідно враховувати специфіку європейських країн, більшість із яких є членами Європейського Союзу, окремого наголосу потребує визначення ролі відповідних наднаціональних установ, спільних європейських політик (особливо, сільськогосподарської та у галузі охорони довкілля) та нормативних актів для формування системи оцінки земельно-ресурсного потенціалу окремих країн. З огляду на глобалізацію та кліматичні виклики останніх десятиліть, виконання Європейського зеленого курсу стає критично важливим для довгострокового благополуччя суспільства та охорони довкілля. Тому виникає необхідність, базуючись на оцінках земельно-ресурсного потенціалу, у розробленні теоретико-методологічних підходів щодо збереження біологічного різноманіття та екосистемних функцій території, які є визначальними для продовольчої безпеки, доступу до водних ресурсів та регулювання якості природного середовища Європи.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямку науково-дослідних робіт, а саме наукові ідеї і теоретичні положення та висновки, отримані у ході дисертаційного дослідження, безпосередньо пов'язані з темою базового фінансування «Соціально-економічні виклики, реалізація та вдосконалення законодавства України у контексті сталого розвитку» (договір № БФ/39-2021), зокрема підтемами «Оцінювання стану і перспектив відновлення потенціалу територіальних громад, моніторингу стану їх земель та оптимізації повоєнного землекористування» (2023) і «Науково-методичне забезпечення сталого землекористування та охорони земель у територіальних громадах в сучасних умовах» (2024), у межах яких автором обґрунтовано концептуальні напрями удосконалення державної політики для досягнення цілей сталого розвитку у системі постконфліктного землекористування та в узгодженості із завданнями «Зеленої угоди» Європейського Союзу.

3. Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів полягає в критичному переосмисленні та глибокому аналізі українських та іноземних наукових інформаційних джерел та наукових досліджень; розробленні авторського підходу побудови дорожньої карти наукових досліджень; формулюванні мети та завдань дослідження; підборі фундаментальних та прикладних методів проведення наукових досліджень; виборі методів обробки статистичного та фактологічного матеріалу; написанні тексту дисертації; узагальненні та систематизації результатів власних досліджень; формулюванні висновків та рекомендацій щодо досягнення цілей та реалізації заходів із імплементації стратегічних цілей визначених Європейського зеленого курсу на національному рівні, для чого необхідно удосконалити земельну політику України у соціально-економічному, екологічному, військово-політичному та історико-культурному аспектах із гармонійним поєднанням різних сфер суспільного життя з метою досягнення продовольчої безпеки, сталого розвитку та збалансованого використання земельних ресурсів.

Здобувачем особисто розкрито сутнісні характеристики об'єкту та предмету дослідження, проаналізовано основні тенденції використання Європейського земельно-ресурсного простору, розроблено нові методологічні підходи оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах.

Більшість наведених у дисертації науково-теоретичних положень та практичних рекомендацій, висновків і пропозицій належать особисто здобувачеві та є його науковим доробком і фактичним внеском у теорію та методологію економіки природокористування та охорони навколишнього середовища. Деякі результати одержано у співпраці з іншими науковцями, про що свідчать спільні наукові публікації та посилання в тексті дисертації.

4. Ступінь використання у дисертації матеріалів і висновків кандидатської дисертації здобувача. У докторській дисертації кандидата економічних наук, доцента О. М. Чумаченка відсутні матеріали його кандидатської дисертації.

5. Ступінь достовірності результатів проведених досліджень, висновків та рекомендацій, що викладені у дисертації. Науково-теоретичні положення і практичні рекомендації та висновки дисертації є аналітично та науково обґрунтованими, достовірними, аргументованими та статистично обробленими з використанням програм Microsoft Excel, Statistica, ArcGIS.

6. Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Вперше запропоновано поняття «європейський земельно-ресурсний простір» для опису сукупності земельних ресурсів країн Європи, які використовуються для економічного розвитку, забезпечують екологічну стабільність та соціальне благополуччя, включають різноманітні землі, такі як сільськогосподарські угіддя, ліси, забудовані території, води та природоохоронні зони, використання яких підпорядковується спільним політикам, нормам та практикам управління Європейського Союзу; обґрунтовано сутність поняття «постконфліктне землекористування» як системи землекористування, що виникає після завершення бойових дій, маючи на меті подолання наслідків війни та відновлення зруйнованих територій і включає відновлення земельних ресурсів, розмінування, відновлення інфраструктури, екологічну реабілітацію, соціальну реконструкцію та економічний розвиток після конфлікту; запропоновано алгоритм економічної оцінки структури землекористування, що базується на визначенні внеску землекористування інституційного сектору економіки ЄС у ВВП, реалізація якого дозволила встановити структуру землекористування та зробити висновок про те, що ВВП країн ЄС практично не залежить від сільського, лісового та водного господарства, а найвища кореляційна залежність між валовою продукцією із одиниці площі та типами землекористування спостерігається для транспортно-логістичного та торгівельного типів землекористування.

Удосконалено понятійно-термінологічний апарат економіки природокористування авторським тлумаченням поняття «земельно-ресурсний потенціал»; механізми оцінки впливу нових тенденцій розвитку та перерозподілу земельно-ресурсного простору під впливом глобалізації та транснаціональних економічних відносин, зокрема масштабні захоплення земель, прояви неокolonіалізму, при чому традиційні для попередніх історичних періодів військові конфлікти стають непотрібними для доступу до земельних та інших природних ресурсів інших країн; підходи щодо формування та перерозподілу рентних платежів через систему оподаткування нерухомого майна у Європі, змодельовано наслідки зростання питомої ваги урбанізованих земель до 2030 року через оцінку зисків від сільськогосподарського та урбанізаційного землекористування, зростання вартості урбанізованих земель та приріст капіталу, підкресливши важливість землекористування та природо-ресурсного оподаткування для економічного розвитку та сталого управління природними ресурсами країн Європи; механізми визначення оціночного потенціалу сільськогосподарських земель, що дозволять змодельовати показники вартості орних земель європейських країн до 2050 року; підходи щодо встановлення залежності величини орендної плати та вартості сільськогосподарських земель від субсидій в державах-членах ЄС; методологічні основи комплексної оцінки просторової забезпеченості збереження біологічного різноманіття та екосистемних функцій території європейських країн; використано індекс розвитку екомережі, обчислено індекси заповідності та рівності Шеннона, проведено аналіз структури природоохоронних територій, оцінено тиск на природні системи, обґрунтовано витрати на охорону навколишнього середовища та вартість створення одного гектару екомережі.

Набули подальшого розвитку механізми оцінки впливу сільськогосподарського виробництва, а саме тваринницьких ферм, залишків пестицидів і мінеральних добрив як вагомих джерел забруднення оточуючого середовища, викидів парникових газів при інтенсивному господарстві, особливо через відходи тваринництва і обробіток сільськогосподарських угідь, що через недоліки управління земельними ресурсами в Європі сприяє деградаційним процесам, таким як змив ґрунту, ризик опустелювання та кліматичним змінам, що призводять до проблем землекористування, змін вологості та урбанізації прибережних територій; підходи щодо визначення ролі земельної ренти, яка у ринковій

економіці породжується різницею в продуктивності або вартості різних земельних ділянок, що залежить від їх розташування, наявності природних ресурсів та інших властивостей, перерозподіляється в результаті складної взаємодії землевласників, землекористувачів, територіальних громад, держави та інших учасників ринку землі, при чому первинними її одержувачами є землекористувачі, що виплачують частину ренти землевласникам за можливість використовувати земельні ресурси, місцеві громади та держава впливають на перерозподіл земельної ренти через політику землекористування, правила зонування та системи оподаткування, які можуть сприяти або перешкоджати певному використанню землі та впливати на вартість землі; аспекти вдосконалення земельної політики України, яка має враховувати трансформацію суспільних відносин, економічну ситуацію, українські та світові тенденції розвитку землекористування та перспективи євроінтеграції, при цьому визначено інтереси держави, громад та приватного сектору, показано, що партнерство між ними веде до більш ефективного використання земельних ресурсів; підходи щодо визначення ефективності земельної політики як засобу досягнення ширшого спектру соціально-економічних завдань, при чому у країнах колишнього соціалістичного табору, які успішно подолали наслідки командної економіки та розвивають ефективні ринки земель, збільшують економічну ефективність землекористування та його інвестиційну привабливість, а також загальну цінність земель, при цьому характерною передумовою є ліквідність земель як економічного активу, враховуючи наслідки реформ у балканських та пострадянських країнах, суттєво відрізняються внаслідок різних рівнів сприйняття корупції, наявності етнічних міжусобиць, економічної відсталості та обмежень у земельного законодавства; наукові підходи щодо оцінки впливу Спільної аграрної політики на виплати власникам, у тому числі орендну модель сільськогосподарського землекористування, за якою країни із високим рівнем сільськогосподарської освоєності території отримують найбільшу частку фінансування в рамках Спільної аграрної політики; підходи щодо визначення впливу Спільної аграрної політики на оціночні показники земель, а саме залежності величини орендної плати та вартості земель від дотацій в рамках Спільної аграрної політики, показано, що зростання вартості сільськогосподарських земель внаслідок додаткового фінансування в рамках Спільної аграрної політики може призвести до виникнення «від'ємної ренти» за умови відсутності дотацій; підходи щодо визначення ролі європейських інститутів, національних урядів у формуванні сталого землекористування та встановленні його цілі, що передбачають розв'язання проблем сталого землекористування європейських країн, в основі яких лежить комплекс національних стратегій, планів та політик, як складових Європейської Зеленої угоди та визначають необхідність створення Спільної земельної політики ЄС орієнтованої на забезпечення сталого використання земель і управління земельними ресурсами.

7. Практичне значення одержаних результатів дослідження. Одержані результати досліджень мають теоретичне й практичне значення для економіки природокористування в частині оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах. Запропоновано алгоритм визначення внеску землекористування інституційного сектору економіки ЄС у валовий внутрішній продукт. Встановлено, що валовий внутрішній продукт країн ЄС не залежить від сільського, лісового та водного господарств, а найвищу економічну ефективність має транспортно-логістичний та торгівельний сектори. Розроблено авторський підхід оцінки зисків від сільськогосподарського та урбанізаційного землекористування; механізми визначення оціночного потенціалу сільськогосподарських земель, а саме моделювання показників вартості орних земель європейських країн до 2050 року; встановлено залежності орендної плати та вартості сільськогосподарських земель від субсидій в рамках Спільної аграрної політики.

8. Обізнаність здобувача з результатами наукових досліджень інших вчених за обраною тематикою. Здобувачем у процесі написання дисертації опрацьовано 525 джерел літератури (у тому числі 166 джерел латиницею) інших вчених, а саме П. Борщевського, В. Будзяк, С. Булигіна, О. Вишневської, О. Гаражі В. Голяна,

Б. Данилишина, С. Дорогунцова, Й. Дороша, О. Дребот, Ш. Ібатулліна, А. Карпука, В. Кравціва, А. Мартина, І. Новаковської, С. Писаренка, В. Руденка, А. Сундука, А. Третьяка, О. Фурдичка, М. Хвесика, О. Шкуратова, Е. Baldoni, Р. Ciaian, R. Costanza, G. Guastella, B. Goodwin, S. Kilian, S. Johansson, P. Nilsson, S. O'Neill та ін. За обраною тематикою О. М. Чумаченко має достатню обізнаність з результатами наукових досліджень українських та іноземних вчених.

9. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях.

Основні положення дисертації опубліковано у 45 наукових праць, з яких 2 монографії, 5 статей у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 20 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань, стаття у науковому виданні іншої держави, 17 тез наукових доповідей.

Монографії

1. Мартин А. Г., Гунько Л. А., **Чумаченко О. М.**, Колганова І. Г., Баранцов Б. В. Земельна політика Європейського співтовариства: принципи, проблеми, реалізація: монографія. Київ, 2017. 160 с. *(Здобувачем проаналізовано сучасну структуру землекористувань у країнах-членах Європейського Союзу).*

2. Чумаченко О. М. Теоретичні засади оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах: монографія. Київ, 2022. 608 с.

Статті у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або в закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

3. Kryvoviaz E., Openko I., Tykhenko R., Shevchenko O., Tykhenko O., Tsvyakh O., **Chumachenko O.** Recovery of losses for inappropriate use of land. Scientific Papers. Series E. Land Reclamation, Earth Observation & Surveying, Environmental Engineering. 2020. Vol. 9. P. 175–182. *(Здобувачем запропоновано теоретико-методологічні засади формування економічного механізму для забезпечення екологобезпечного використання земельних ресурсів).*

4. **Chumachenko O.**, Openko I., Kryvoviaz Ye., Zhuk O. Modeling of indicators of economic efficiency of sectoral land use. Scientific Papers. Series E. Land Reclamation, Earth Observation & Surveying, Environmental Engineering. 2022. Vol. 11. P. 95–106. *(Здобувачем запропоновано алгоритм оцінки впливу структури землекористування на формування валового внутрішнього продукту країн Європи).*

5. **Chumachenko O.**, Kustovska O., Tymoshevskiy V., Kolhanova I., Kaminetska O. The recultivation of the agricultural land, that was deteriorated during hostilities in the east of Ukraine. Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11. Issue 56. P. 159–168. *(Здобувачем запропоновано алгоритм оцінки впливу військових протистоянь на стан земель, проаналізовано сучасні підходи щодо рекультивції земель, порушених внаслідок ведення бойових дій).*

6. **Chumachenko A.**, Medynska N., Horbachova O., Mykhailyshyn L., Korovchuk Y. Development of European Land Resource Potential in the Conditions of Globalization. Review of Economics and Finance. 2023. Vol. 21. Issue 1. P. 376–382. *(Здобувачем проведено аналіз структури землекористування країн Європи та обґрунтовано особливості захоплення земель як глобальної форми неоколоніалізму).*

7. Openko I., Tykhenko R., Tsvyakh O., Shevchenko O., Stepchuk Ya., Rokochinskiy A., Volk P., Zhyla I., **Chumachenko O.**, Kryvoviaz Ye., Horodnych A. Improvement of economic mechanism of rational use of forest resources using discrete mathematics method. Engineering for rural development. 2023. P. 544–552. *(Здобувачем запропоновано алгоритм використання лісових ресурсів з одночасним науково обґрунтованим встановленням взаємозв'язків між елементами економіко-математичної моделі раціонального використання лісових ресурсів).*

**Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України**

8. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Європейські підходи до оцінювання стану ландшафтів. Приазовський економічний вісник. 2018. № 5 (10). С. 294–298. *(Здобувачем проведено аналіз та здійснено критичну оцінку стану природних ландшафтних систем, підданих антропогенному впливу, а також територій із різним рівнем урбанізації в межах країн-членів Європейського Союзу).*

9. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Особливості використання потенціалу природних територій країн ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 22. Ч. 3. С. 108–111. *(Здобувачем обґрунтовано сучасний стан ландшафтів країн Європи, проведено аналіз стану природних і антропогенних систем, приведено порівняльні показники ландшафтного різноманіття деяких країн, охарактеризовано залежність індексів різноманітності Шеннона та фактичного стану територій, які підлягають оцінці).*

10. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Особливості використання земельних ресурсів європейських країн. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 9 (220). С. 88–96. *(Здобувачем проведено аналіз структури земельного фонду європейських країн та аналіз сільськогосподарського, лісгосподарського, житлового й інших типів (видів) землекористувань і землеволодінь країн-членів ЄС, порівнюючи із Україною, а також проаналізовано стан і насиченість інфраструктурними об'єктами досліджуваних територій).*

11. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Економічна оцінка геодезичних робіт на місцевому рівні. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 10. С. 97–104. *(Здобувачем розроблено й обґрунтовано напрями удосконалення ціноутворення на геодезичні вишукування при складанні документації із землеустрою для підвищення ефективності використання земель).*

12. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В., Колганова І. Г. Відновлення забруднених боєприпасами земель: техніко-економічні та екологічні аспекти. Економіка природокористування і сталий розвиток. 2020. № 8 (27). С. 79–86. *(Здобувачем обґрунтовано ризики та екологічні наслідки при забрудненні території залишками боєприпасів).*

13. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В., Грегуль В. І. Екологічні наслідки інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Збалансоване природокористування. 2020. № 4. С. 114–124. *(Здобувачем виділено чинники інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та визначено їх вплив на навколишнє середовище).*

14. **Чумаченко О. М.,** Висідалко А. А., Дзюбенко А. В. Земельно-ресурсний потенціал країни як основа розвитку органічного землеробства. Агроекологічний журнал. 2020. № 4. С. 144–152. *(Здобувачем обґрунтовано роль земельних ресурсів у процесі розвитку органічного землеробства).*

15. Чумаченко О. М. Проблеми глобалізації та формування європейського земельно-ресурсного простору. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. № 10 (233). С. 103–109.

16. Чумаченко О. М. Роль землекористування у забезпеченні екологічної та продовольчої безпеки Європи. Формування ринкових відносин в Україні. 2020. № 12 (235). С. 100–109.

17. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Вплив деградаційних процесів на грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2020. Вип. 97. Ч. 2. С. 45–52. *(Здобувачем обґрунтовано показники деградації земель сільськогосподарського призначення в сучасній системі землекористування та пораховано втрати від деградації земель).*

18. Чумаченко О. М. Платність природокористування європейських країн. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 2 (237). С. 77–83.

19. Чумаченко О. М. Особливості землеволодіння та правовий статус земель європейських країн. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 4 (239). С. 69–76.

20. Чумаченко О. М. Особливості перерозподілу рентних платежів через оподаткування земель та нерухомості. Економіка природокористування і сталий розвиток. 2020. № 9 (28). С. 88–94.

21. Гетманьчик І. П., **Чумаченко О. М.**, Колганова І. Г. Поняття та сутнісні ознаки природоохоронного землекористування. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 2 (27). С. 42–51. *(Здобувачем обґрунтовано особливості формування системи природоохоронних заходів у системі сучасного землекористування).*

22. **Чумаченко О. М.**, Кривов'яз Є. В., Остапенко В. С. Використання земельно-ресурсного потенціалу в умовах спільної аграрної політики ЄС. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 12 (247). С. 91–100. *(Здобувачем досліджено структуру земельних відносин, що склалася, визначено, що вона базується на принципах та гарантіях права на землю, а також встановлено, що європейській практиці управління земельними відносинами притаманні такі основні форми власності на землі: приватна, державна і колективна).*

23. **Чумаченко О. М.**, Кривов'яз Є. В., Жук О. П. Європейський досвід формування земельно-ресурсного потенціалу в умовах глобалізації. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 4. С. 27–36. *(Здобувачем встановлено інвестиційно привабливі регіони, соціально-економічні та політичні умови яких сприяють захопленню земель з боку іноземних інвесторів; обґрунтовано джерела продовольчої безпеки країн із розвиненими економіками; визначено особливості формування земельного-ресурсного простору європейських країн-неоколоніалістів; визначено підхід неоколоніалізм (корпоративний колоніалізм) як класичний європейський колоніалізм, що має на меті всебічну експлуатацію природних ресурсів, робочої сили та ринків для отримання надприбутків).*

24. Чумаченко О. М. Оцінка просторової забезпеченості збереження біологічного різноманіття та екосистемних функцій територій Європи. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 4 (251). С. 60–68.

25. **Чумаченко О. М.**, Кривов'яз Є. В., Остапенко В. С. Поняття земельно-ресурсного потенціалу у економіці природокористування. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2022. № 2. С. 85–96. *(Здобувачем проаналізовано термінологічний апарат економіки природокористування та запропоновано авторське тлумачення поняття земельно-ресурсного потенціалу).*

26. **Чумаченко О. М.**, Кривов'яз Є. В., Кустовська О. В., Колганова І. Г. Природоохоронні території як основа збереження біорізноманіття та надання екосистемних послуг у Європі: оцінка внеску України. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2022. № 3. С. 27–33. *(Здобувачем проведено аналіз структури природоохоронних територій у Європі та визначено напрями щодо нарощування площ останніх; визначено, що в більшості розвинених країн основу таких територій становлять: ліси, природні пасовища, чагарники, водяні та водно-болотні угіддя, землі без рослинного покриву; встановлено, що перспективне включення чи надання статусу цим природоохоронним територіям і екомережам складає значний потенціал для збереження природи та покращення збереження біорізноманіття і надання екосистемних послуг).*

27. **Чумаченко О. М.**, Кустовська О. В., Кривов'яз Є. В., Колганова І. Г., Кольоса Л. Л. Захоплення вартості земель як ефективний інструмент управління землекористуванням: аналіз досвіду країн Європи та перспектив в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2023. № 2. С. 27–33. *(Здобувачем обґрунтовано необхідність застосування інструментарію захоплення вартості земель як одного із головних економічних важелів управління земельними ресурсами; встановлено, що українська система управління земельними ресурсами недостатньою мірою сприяє реалізації інструментарію, особливо, що стосується перспектив політичної, юридичної, економічної, соціальної та культурної інтеграції України до європейського простору).*

Стаття у науковому виданні іншої держави

28. Koshel A., **Chumachenko A.** Problems of the Transition to a Mass Market Valuation of Land in the Countries of Eastern Europe. Międzynarodowa Konferencja Naukowa

Nieruchomość w przestrzeni 4 Bydgoszcz, European Journal of Science and Research. 2019. № 1. P. 35–43. *(Здобувачем обґрунтовано проблеми переходу від нормативної до масової оцінки земель у країнах Східної Європи).*

Тези наукових доповідей

29. Чумаченко О. М. Європейський досвід охорони земель від деградації. Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 5–6 листопада 2013 року: тези доповіді. Київ, 2013. С. 250–252.

30. Чумаченко О. М. Особливості ландшафтного різноманіття в країнах ЄС. Вплив біоекономіки на просторовий розвиток територій: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 14–15 вересня 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 261–266.

31. Чумаченко О. М. Використання методів математичного моделювання в землевпорядкуванні – суть, завдання, перспективи. Модернізація та суспільний розвиток економіки держави та регіонів: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 25–26 травня 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 135–137.

32. Чумаченко О. М. Особливості прояву деградації земель в Європі. Актуальні проблеми землеустрою у сільському господарстві: глобальний, національний та регіональний аспекти: Міжнародна науково-практична конференція, м. Умань, 2018 року: тези доповіді. Умань, 2018. С. 98–101.

33. Чумаченко О. М. Оцінка земельно-ресурсного потенціалу країн ЄС. Грошова оцінка земель в Україні: здобутки, проблеми, перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 8–9 листопада 2018 року: тези доповіді. Київ, 2018. С. 79–81.

34. **Чумаченко О. М.,** Захарченко Д. А. Сучасні проблеми обліку земель оборони. Системна взаємодія кадастрів: проблемні питання методологічного, інституційного та інформаційного забезпечення: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 29–30 березня 2019 року: тези доповіді. Київ, 2019. С. 154–156 *(Здобувачем проведено оцінку стану структури землекористування земель оборони).*

35. **Чумаченко О. М.,** Кривов'яз Є. В. Земельно-ресурсний потенціал країни як основа розвитку органічного землеробства. Економічні проблеми сучасності та стратегії інноваційного розвитку національної економіки: Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 22 серпня 2020 року: тези доповіді. Львів, 2020. С. 95–98 *(Здобувачем проведено оцінку стану земель під органічним землеробством європейських країн).*

36. **Чумаченко О. М.,** Висідалко А. А. Проблемні аспекти в запровадженні органічного землеробства в Україні. Управління та раціональне використання земельних ресурсів в новостворених територіальних громадах: проблеми та шляхи їх вирішення: IV Всеукраїнська науково-практична конференція. м. Херсон, 04–05 березня 2020 року: тези доповіді. Херсон, 2020. С. 343–344. *(Здобувачем проведено аналіз стану земель під органічним землеробством в Україні).*

37. **Чумаченко О. М.,** Захарченко Д. А. Актуальні проблеми обліку земель оборони. Управління та раціональне використання земельних ресурсів в новостворених територіальних громадах: проблеми та шляхи їх вирішення: IV Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Херсон, 04–05 березня 2020 року: тези доповіді. Херсон, 2020. С. 345–347. *(Здобувачем проведено аналіз стану земель під землями оборони України).*

38. Чумаченко О. М. Використання земель в європейських країнах. Сучасна землевпорядна наука: сьогодення та перспективи, м. Біла Церква, 11–12 березня 2020 року: тези доповіді. Біла Церква, 2020. С. 37–39.

39. Чумаченко О. М. Екологічні наслідки інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи: I Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 19–20 листопада 2020 року: тези доповіді. Київ, 2020. С. 71–74.

40. Чумаченко О. М. Проблеми використання прибережних територій. Європейський земельний курс та водна політика України в умовах глобальних кліматичних змін: Національна науково-практична конференція, м. Київ, 31 березня 2021 року: тези доповіді. Київ, 2021. С. 81–84.

41. **Чумаченко О. М.**, Кривов'яз Є. В., Жук О. П. Особливості регулювання ринку земель: національний та європейський досвід. Виклики сучасного землеустрою: дигіталізація, технологічні зміни та економічні трансформації: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 16–17 вересня 2021 року: тези доповіді. Київ, 2021. С. 81–85. *(Здобувачем проведено аналіз ринку земель країн Європи).*

42. Чумаченко О. М. Деякі аспекти оцінки ландшафтного різноманіття європейських країн. Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 7–8 липня 2022 року: тези доповіді. Київ, 2022. С. 377–380.

43. **Chumachenko O.**, Openko I., Kryvoviaz Y., Tykhenko R., Tsvyakh O., Shevchenko O., Zhuk O. Economic analysis of land use in European countries. Economic Science for Rural Development 2023: 24th International Scientific Conference. May 10–12 2023. P. 516–527. *(Здобувачем розроблено механізми визначення залежності економічної ефективності використання земель у секторальному землекористуванні).*

44. Чумаченко О. М. Екологічні наслідки військових протистоянь у східній Європі. Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України і світу: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 25 травня 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 363–365.

45. Чумаченко О. М. Захоплення вартості земель та його інструментарій. Планування та використання територій в контексті інклюзивного розвитку: Міжнародна науково-практична конференція: м. Харків, 17–18 березня 2023 року: тези доповіді. Харків, 2023. С. 146–149.

10. Впровадження наукових досліджень у практику. Результати дисертації впроваджено у діяльність Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Асоціації фахівців землеустрою України.

Результати досліджень використовуються в навчальному процесі під час викладання дисциплін «Землеустрій» і «Історія земельних відносин і землеустрою» студентам спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

11. Апробація результатів дослідження. Наукові положення та практичні результати авторських наукових досліджень пройшли апробацію на: Міжнародній науково-практичній конференції «Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища» (м. Київ, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вплив біоекономіки на просторовий розвиток територій» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація та суспільний розвиток економіки держави та регіонів» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми землеустрою у сільському господарстві: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Умань, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Грошова оцінка земель в Україні: здобутки, проблеми, перспективи» (м. Київ, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Системна взаємодія кадастрів: проблемні питання методологічного, інституційного та інформаційного забезпечення» (м. Київ, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Формування сталого землекористування: Проблеми та перспективи» (м. Київ, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні проблеми сучасності та стратегії інноваційного розвитку національної економіки» (м. Львів, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна землевпорядна наука: сьогодення та перспективи» (м. Біла Церква, 2020 р.); Національній науково-практичній конференції «Європейський земельний курс та водна політика України в умовах глобальних кліматичних змін» (м. Київ, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві» (м. Київ, 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Продовольча та екологічна безпека в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики для України і світу» (м. Київ, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Використання й охорона

земельних ресурсів та туристично-рекреаційний потенціал територій» (м. Львів, 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Планування та використання територій в контексті інклюзивного розвитку» (м. Харків, 2023 р.), XIV Міжнародній науковій конференції «Економічна наука для сільського розвитку 2023» (м. Єлгава, 2023 р.).

12. Характеристика здобувача, його шлях у науці, ступінь наукової зрілості.

Проведені дослідження й опубліковані наукові праці характеризують О. М. Чумаченка як кваліфікованого фахівця і цілеспрямованого та наполегливого дослідника. Здобувач володіє методами та прийомами методології наукових досліджень з економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища, має наукові знання, усесторонню ерудицію. Йому притаманне логічно-абстрактне мислення, вміння логічно визначати завдання та пропонувати нестандартні шляхи їх вирішення, виділяти головні та другорядні аспекти.

Чумаченко О.М. є сформованим, кваліфікованим науковцем з глибоким теоретичним та практичним рівнем підготовки, високою усесторонньою ерудицією, що дозволяє віднести його до числа фахівців з наукової спеціальності 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».

Висновок

Враховуючи актуальність теми дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів для економіки природокористування та охорони навколишнього середовища, впровадження їх у господарську та управлінську практику, достатню повноту викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях, відповідність роботи нормативним вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, рекомендувати дисертацію ЧУМАЧЕНКА Олександра Миколайовича на тему: «Теоретичні засади оцінки земельно-ресурсного потенціалу європейських країн в економічному та екологічному вимірах» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук з наукової спеціальності 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища».

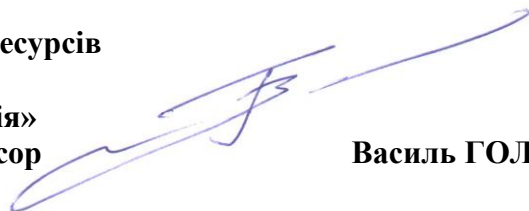
Рецензенти:

**Директор Відокремленого підрозділу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
«Боярська лісова дослідна станція»,
доктор економічних наук, професор**

Анатолій КАРПУК

**Провідний науковий співробітник
Відокремленого підрозділу
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
«Боярська лісова дослідна станція»
доктор економічних наук, професор**

Василь ГОЛЯН

**Професор кафедри земельного кадастру
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН**

Ірина НОВАКОВСЬКА